

PÜNKÖSDI LOVASJÁTEKOK

(Javaslat ifjúsági — levente — lovasünnepélyek országos rendezésére.)

A Pütkösd és a lovasjátékok összefüggését valahogy a szívünk mélyén érezzük, mert magyarok vagyunk. De mióta és miért éppen a Pütkösd a magyar lovasjátékok főideje?

Négyszázéves, híres verssel felelünk erre:

„Aldott szép Pütkösdnek gyönyörű ideje,
Mindent egészséggel látogató ege,
Hosszú úton járókat könnyebbitő szele!

Te nyitod rózsákat meg illatozásra,
Néma fülemile torkát kiáltásra,
Fákat is te öltöztetsz sokszínű ruhákba.

Néked virágoznak bokrok, szép violák,
Folyóvizek, kutak csak néked tisztulnak,
Az jó hamar lovak is csak tebenned vigadnak.

Mert fáradtság után fejüket, tagjokat
Szép harmatos füvel hizlalod azokat,
Új erővel építvén üzéshez inokat.

Sőt még az végbeli jó vitéz katonák,
Az szépszagú mezőt kik széllyel bójárják,
Most azok is vigadnak, az üdöt mulatják.

Ki szép füven lévén bánik jó lovával,
Ki vígan lakozik vitéz barátjával,
S ki pedig vitéz fegyvert tisztított csiszárral.

Újul még az föld is mindenütt te tőled,
Tisztul hómályából az ég is te véled,
Minden teremtett állat megindul te benned:

Ily jó időt érvén Isten kegyelmébül,
Dicsirjük szent nevét fejenkint jó szívbül,
Igyunk, lakjunk egymással vígan, szeretetbül.“

Ezt a verset katonaköltő írta: Balassa Bálint. Lovas vitéz volt, lovon járt a csatába. Esztergom ostrománál lőtte el a török ágyúgolyó mindkét lábát, egyszerre. Balassa költői és vitézi szívvel érezte azt, hogy a magyar Pütkösd nemcsak meleget ontó, bimbót bontó, termést növelő idő, hanem elsősorban a lovasgyakorlatok főideje! A régi rossz utak miatt csak a tavaszi sár felszikkadása után kezdődhettek harcok. Csak a Pütkösd hozta vissza a jó időt és hozta vissza a lovak erejét, — ez pedig a vitézek harci kedvét. Vagyis komoly, vitézi lovasélet csak pütkösdtajt kezdődött és a

télen megakadt háborúskodások ekkor folytatódtak. De nemcsak csatára, hanem ünneplésre és tisztelésre is lóháton járt el azelőtt a falusi fiatalság.

Ebben is legszebbek voltak Pünkösdkor a *pünkösdi köszöntő lovasok*.

Manapság a pünkösdi köszöntő verseket apró gyerekek, kislányok mondják. Feltűnik azonban, hogy sűrűn emlegetik a lovasokat:

„*Mi van ma, mi van ma?
Piros pünkösdi napja,
Holnap lesz, holnap lesz,
A második napja.*

*Jó legény, jól megfogd
A lovad kantárát,
Hogy le ne tépázza
A pünkösdi rózsát.*“

Száz és száz faluban ismételtetik ezt a lovas biztatást. Nyilvánvaló, hogy azért, mert azelőtt száz és száz magyar faluban általában lovasok köszöntötték a pünkösdot. Egy *dunántúli faluban* (Ecsény, Somogy m.) ma így él e nevezetes szokás:

Pünkösdi másnapján reggel a faluban előre megbeszélte helyen gyülekeznek a lovasok. Mindegyik legény lovát egy-egy lány díszíti fel színes kendőkkel, piros pünkösdi rózsával, szalagokkal. A kendőt és a szalagokat az illető leány másnap visszakapja. A király díszesebb a többinél. Színes nyakkendője van és több a virágja. A csizmaszárában zászlót hord.

Sorbaállva, belovagolnak az udvarba. Az egyik legény elmondja a jöveteleik célját:

„*Jóreggelt kívánok! Megjött a király az egész kompániájával. Adjanak egy pár tojást, vagy egy darab szalonnát. Ha nem adnak egy pár tojást, vagy egy darab szalonnát, akkor úgy felszántjuk az udvarát, hogy három évig gyűszűvel nem győzi kihordani a porát! Éljen a házigazda!*“

A lovak nyoma nyilván meglátszik az udvaron. A hagyomány szerint régen éppen azt kérték, hogy a pünkösdi lovasok csak tiporják fel jól a gazda udvarát, mert a néphit szerint akkor jobb volt a termés a határban.

A köszöntésért ajándék jár: rendszeren pár tojás. Egy legény kosárba szedi össze. Estefelé a szőlőhegyen a király pincéjében gyülekeznek a legények. Elborozgatnak. Azután a mulatságot a faluban folytatják és reggelig együttmaradnak a jóbarátok.

Még színesebb volt az abaújmegyei *Csenyété* község pünkösdi-köszöntője. A legények pünkösdi másnapján hajnalban lóraültek s kimentek az erdőbe zöld gallyért. Cigányzene-kísérettel körüljárták az erdőt, sőt a szomszédfalvakat is. Azután hazatértek, mert a lányok már várták őket. Egy csapatban megálltak az egyik gazda udvarán és egy-egy leány fogta meg minden legény lovának a kantárját. Ekkor elénekelték a Himnuszt.

E magasztos, szép percek után leszálltak a lóról és táncra perdültek. A zöld gallyból mindenkinek osztogattak a kalapja mellé.

Az első harangszóig táncoltak. Ekkor templomba ment a nép. Aztán ismét lóraültek. Négyes-ötös sorokban díszelve végigjárták a falut. Elöl ment a pünkösdi király, zöldágkoronával, de a zöldágkoronán felül daru-

toll is lengett a kalapján. Hátral ment a cigánybanda, s egyre húzta, a legények kurjongattak és pisztolyt sütögettek. A felvonulás a hivatalos tánchelyig tartott s ott kezdődött az igazi pünkösdi bál. A királynak megvolt az a kiváltsága, hogy lekérhette bármelyik legény táncosnőjét.

Olyan szépek ezek a pünkösdi lovasköszöntések, hogy csak egyszer kellene felújítani, s a mai fiatalság nem hagyná el többet!

Érdekelne bennünket, vajjon él-e még ilyen szép lovas pünkösdi köszöntő szokás valamerre! Van-e még sokféle emlék, hajlandóság e félek feltámasztására, hagyományosítására? Hol vannak ifjúsági (levente) lovascsapatok, melyek képesek és készek erre?

A *pünkösdi királyválasztás* is gyakran lovasjátékkal kapcsolódott össze a multban. Jókai Mór színes leírást ad erről. A falu alatt a zöld mezőre gyűlt az egész község népe. A vállalkozó kedvű legények a legjobb lovakon sorakoztak a gyepek szélén. Adott jelre megindult a verseny. Aki három versenyből legalább kettőben győzött, az elnyerte a pünkösdi király méltóságát. A lányok virágokból és hosszú, lelógó fűzfaágakból font koszorúját a kalapjára illesztették. Azután álló esztendeig ingyen fogyaszthat kocsmában, minden mulatságra hivatalos, legénytársai kiszolgálják. Különböben a község közös ügyeiben példaadó módon kell viselkednie és kisebb ügyekben bíró a társai között.

Gyakorlati tanulságul szolgálhat Jókai színes leírása mellé, ha most az *ösi magyar lóverseny* pontosabb leírását is ideiktatjuk. A lovakat előző nap úgy kötötték ki, hogy ne ehessék a rét fűvét. Az éjjeli koplalás után jobban szaladtak a lovak. A versenypálya körülbelül 10 km, de néha csak 1—2 km volt. Elejére, közepére és végére letűztek a földbe egy-egy zászlót. A lovak indulását egy lovas a magasra emelt zászlója lengetésével jelezte. A harmadik zászlónál, a végcélnél jobbra-balra állt a két célbíró. A versenyző a célvonalon leejtette a sapkáját a földre. Ha többen értek be egyszerre, az a győzött, aki előbb ejtette le a sapkáját. A két célbíró azután a győzővel együtt visszament az elindulás pontjára s ott tanúskodott a versenybírák előtt a győzelemről. (Érdekes, hogy a versenyjuttalmon felül bő ételt és italt fizettek a győztesnek. Mégpedig a vesztesek kötelessége volt, hogy fizessenek.)

Végül emlékezzünk meg az *ázsiai lovasnépek*, a mi egykori szomszédaink, versenyló-nevelő tudományáról is. Híres versenyeken néha ezer rubel, 50 tevé, 20 ló és egy kínai rúd-ezüst a tét. A kirgiz a versenylóvat nem engedi legelőre, hanem egy-két hónapra száraz takarmányra fogja. Az adagot ebből is csökkenti, a víz helyett néha kancatejet ad a futólónak. A ló elszokik a sok víztől. Jó a versenyló, ha a futást követően is csak pár kortyot iszik, és abbahagyja az ivást. A kirgiz lovas naponta járattja a lovat. A versenyen 6—10 éves gyerek lovagolja a lovat. A baskírok versenyló-nevelése is körülbelül ugyanez, sőt náluk még a zabot is megpörkölve etetik a lóval, hogy minél kevesebb nedvességet tartalmazzon a táplálék.

Elmeséltük mindezt, mert a lovasjátékokat, a *pünkösdi lovasköszöntést* és a *királyválasztó lovasversenyt* szívesen látnánk manapság is. Nagyszerűen felújíthatná a jövő katonasága, a magyar ifjúság. Edzené vele magát és a lovat is. A sokféle idegen eredetű sport- és szórakoztató játék mellett

valahogy visszaidézné azt a magyaros Pünkösödöt, melyről Balassa Bálint verse, a pünkösdjárók köszöntője, és a régi feljegyzések szólnak.

Pünkösdidőben kipróbálná a lovaglást minden magyar ifjú, tanulna, készülne a katonás életre maga is, meg a lovát is edzené az okosan vezetett játék. *Az ünnepélyek napja országszerte intézményesen a Pünkösdhétfő lehetne.*
Volly István

TAMÁSI ÁRON NOVELLÁI¹

A novella nálunk nemzeti műfaj: a magyar lélek a prózai műfajok közül a novellában találta meg maradandó kifejező eszközét. A magyar novella irodalmunk története folyamán líránkkal egyenlő értékű remekeket tud felmutatni. A novella — terjedelmétől függetlenül — magába képes olvasztani mindazt, ami az író korára, lelkivilágára, szellemi magatartására értékjelzően jellemző.

Ez a tétel újabb vonatkozásában akkor látszik leginkább helytállónak, ha Tamási Áron összes novelláit egymásután olvassuk el. A *korszak*, melyben e novella-remekék létrejöttek, a székelység életének kitartást, leleményt, lemondást, derűt kívánó két évtizede volt; az *író*, aki azokat sajátosan eredeti egyéniségén és személyes sorsának lelki rezdülésein átszűrte, XX. századi irodalmunk egyik legösztönösebben alkotó művésze; élénk alkotóösztönéből származik egyébként, hogy novelláiba maradéktalanul átmentí fajtája sajátosságait: a székelység nyelvét, furfangos észjárását, törhetetlen életakarát; Tamási *szellemi magatartása* a székely öntudaton keresztül a magyarság egyetemes sorskérdéseire irányul. Amit novellái nyelvben, szellemben hoztak, az mindenestül beleillik e műfaj keretébe és annak magyar hagyományába.

Ujításként említhető, hogy Tamási Áron novellái a székely népmeséket emelték művészi rangra: az író mintegy *átveszi* a szót népétől, hogy aztán *átadja* immár az egész nemzetnek. Tamási novellái a székelység életének új eseményeit, váratlan fordulatait, keserveit és örömeit öntik maradandó formába, belőlük a magyar életnek egy-egy tündöklően megvilágított részlete tárul élénk, fenséges részletek, melyekben mindig az egész is tükröződik. E novellák *nehéz időkben magyarokhoz szóltak*. Hogy a lélek nem ernyedhetett el Erdély magyarságában, ebben a nemzetmentő szerepben hatalmas tényezőknek kell tekinteni Tamási Áron novelláit. Egyik-másikon már az idő nemes patinája jelentkezik, noha a legelső alig több, mint húszéves multból való: az írásműveknek az a nemes foglalat látszik rajtuk, mely kiemeli azokat a mulandóság fenyegető karjaiból. Tamási novellái a magyar lélek alkotóképességének, önkifejezés-vágyának remeklései, s mint ilyenek egyaránt jellemzik alkotójuk legsajátabb értékeit, a korszakot és e korszak érzeménýt, melyben szerepük volt, és a humánomot, mely a székely tájból indul, hogy az egyetemes magyarság távlatáig feszüljön.

Az összes novellák testes kötete határkö, ahonnan, mint nagyszerű állomásról, őrhelyről tekinthetünk előre és hátra, Tamási művészetének rejtett rúgóira, egyéniségének finom összetevőire.
Paku Imre

¹ Budapest, Révai, 1942.